

2. Základní školy

Síť základních škol v České republice je dostatečně hustá, přestože v posledních letech počet základních škol klesá. Ve školním roce 2007/08 bylo v ČR celkem 3 704 základních škol, což je o 462 škol méně než ve školním roce 1996/97. Tento pokles je způsoben především klesajícím počtem příslušné věkové populace a současně odchodem žáků do víceletých gymnázií. Dalším důvodem snižování počtu základních škol je jejich slučování pod společná ředitelství při zachování školy a jejího provozu. Základní školy jsou integrovány s mateřskými do společných hlavně v menších městech a obcích. Naprostá většina základních škol – 99% je zřizována obcemi.

Tabulka č.1: Počet škol podle krajů

Ukazatel	1999/00	2000/01	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Celkem v tom kraj	4 068	4 031	3 870	3 785	3 741	3 723	3 704
Hl.město Praha	241	236	229	219	215	215	214
Středočeský	496	494	477	471	466	467	468
Jihočeský	259	258	241	239	231	229	228
Plzeňský	222	219	210	207	204	203	201
Karlovarský	112	109	107	102	98	98	97
Ústecký	278	274	259	247	244	243	240
Liberecký	198	195	185	181	179	177	176
Královéhradecký	266	263	259	256	252	244	241
Pardubický	241	240	237	232	231	231	232
Vysočina	282	279	262	257	251	250	248
Jihomoravský	462	460	451	440	441	442	439
Olomoucký	300	299	290	279	280	278	278
Zlínský	240	237	236	233	232	233	233
Moravskoslezský	471	468	427	422	417	413	409

Počty škol klesaly i v jednotlivých regionech, a to především v první polovině sledovaného období. Největší propad zaznamenáváme u škol moravskoslezských, kde počet základních škol od školního roku 1999/00 do školního roku 2007/08 poklesl o 58 škol, a v kraji Vysočina, kde došlo ke snížení o 32 škol (viz.tab.č.1).

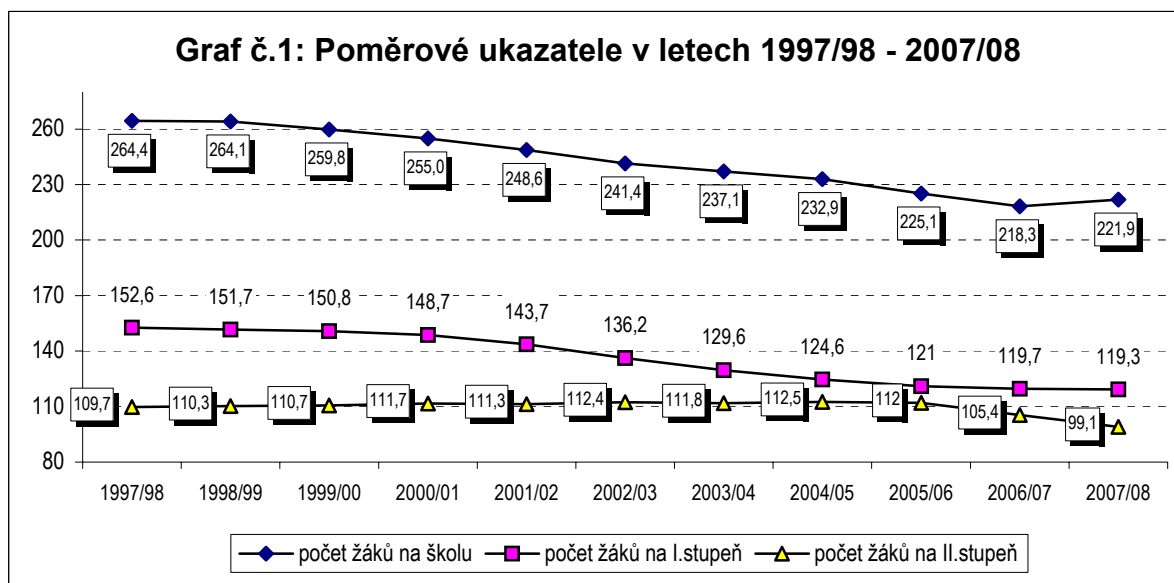
Základní školy středočeského, jihomoravského a moravskoslezského kraje jsou zastoupeny největším podílem na celkových počtech všech základních škol. Středočeské základní školy 12,6%, jihomoravské 11,9% a moravskoslezské základní školy 11%.

Jediný nárůst se během sledovaného období projevilo ve Zlínském kraji. Základní školy v tomto kraji činily ve školním roce 1999/00 celkem 5,9% celkového počtu základních škol v ČR , ale v posledním sledovaném školním roce to bylo více než 6,3%, protože počet škol v tomto kraji poklesl jen o 7 škol.

2.1. Průměrná velikost škol

Průměrná velikost základní školy klesala v prvních pěti sledovaných školních letech jen minimálně, a to z 264,1 na 262,2 žáka na školu. Od školního roku 2000/01 začínají ale průměrné počty žáků na školu rapidně klesat. V posledním sledovaném školním roce připadlo na 1 základní školu již jen 219,4 žáka, což představuje pokles o celých 17%. Tento pokles není způsoben jen snižující se populací dětí příslušného věku, ale také jejich zvyšujícím se zájmem o studium na víceletých gymnáziích. Podobná tendence se projevuje především na I.stupni základních škol. Průměrné počty žáků 1. stupně na školu začínají výrazně klesat až od školního roku 2002/03, kde se

projevuje úbytek dětí příslušné věkové skupiny či odklady nástupů dětí do základních škol a nemalou měrou i odchody nadanějších žáků do středních škol (resp. víceletých gymnázií či konzervatoří) po absolvování 5.ročníku. Na 2. stupni základních škol je tento vývoj jiný. Od školního roku 1997/98 do školního roku 2004/05 průměrný počet žáků II. stupně vzrůstal, a to z 109,7 až na 112,5. Toto bylo velkou měrou způsobeno zavedením 9. ročníku ve školním roce 1996/97. Klesající populace dětí se zde až do školního roku 2004/05 tolik neprojevuje . Velký propad ale zaznamenáme v posledních dvou sledovaných školních letech. Ve školním roce 2007/08 navštěvovalo II.stupeň základních škol v průměru jen 99 žáků (viz graf.č.1)

Většina základních škol v České republice vyučuje žáky na obou stupních (okolo 62,3%). Dvě pětiny škol vyučují žáky pouze na I.stupni. Školy jen s 1. stupněm jsou především v menších obcích. Základních škol s výukou jen na II.stupni je zanedbatelné množství (okolo 5 škol).

Tabulka č.2: Počet škol a žáků – celkem - I. a II. stupeň

Školní rok	Počet škol	Žáci v obou stupních	II.stupeň celkem	I.stupeň celkem	1.ročník	2.ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
1996/97	4 166	1 100 096	463 110	636 986	127 520	126 854	127 121	127 565	127 926
1997/98	4 132	1 092 476	456 834	635 642	131 625	124 392	126 042	126 493	127 090
1998/99	4 099	1 082 415	455 627	626 788	123 221	128 384	123 804	125 407	125 972
1999/00	4 068	1 071 318	453 797	618 035	121 321	120 722	127 791	123 409	124 792
2000/01	4 031	1 056 860	451 853	605 007	115 248	119 090	120 180	127 516	122 973
2001/02	3 999	1 027 827	448 608	579 219	100 662	113 062	118 587	119 976	126 932
2002/03	3 961	994 130	449 576	544 554	95 359	98 762	112 513	118 375	119 545
2003/04	3 870	956 324	442 983	513 341	91 579	93 617	98 184	112 139	117 822
2004/05	3 785	917 738	435 361	482 377	90 260	89 798	93 006	97 854	111 459
2005/06	3 741	881 676	423 743	457 933	90 472	88 361	89 204	92 656	97 240
2006/07	3 723	842 249	394 336	447 913	90 682	85 599	87 765	88 820	92 047
2007/08	3 704	812 833	368 826	444 007	90 581	89 077	88 260	87 537	88 552

V jednotlivých krajích České republiky se průměrná velikost základních škol velmi měnila. Z důvodů metodiky lze porovnávat vývoj podle krajů až od školního roku 1999/00, odkdy sledujeme vývoj ve všech 14 krajích.

Ve všech krajích se velikost škol snižovala. Ve školním roce 1999/00 připadlo na 1 základní školu v České republice téměř 260 žáků a ve školním roce 2007/08 jen 219,4 žáka, což představuje pokles o 16%.

Ve zlínském kraji se sice počet škol snížil minimálně, ale průměrná velikost základních škol tohoto kraje poklesla od školního roku 1999/00 do roku 2007/08 o celých 23%. (viz.tab.č. 3). Naopak ústecké základní školy snížily svůj počet o 35, ale jejich průměrná velikost klesla jen o 8,8%.

Tabulka č.3: Průměrná velikost základních škol v jednotlivých krajích

Území/ kraj /	1999/00	2003/04	2005/06	2006/07	2007/08	Pokles v % 1999/2007
Česká republika	259,6	237,1	232,9	218,3	219,4	16,0
Hlavní město Praha	422,6	373,1	371,0	346,0	347,6	18,1
Středočeský	228,1	212,9	209,2	198,9	198,5	12,8
Jihočeský	254,7	239,9	232,5	224,1	225,1	12,0
Píseňský	247,0	226,9	221,7	211,0	213,1	14,6
Karlovarský	287,6	260,0	261,2	250,6	253,2	12,9
Ústecký	310,9	295,4	299,1	283,5	287,1	8,8
Liberecký	230,0	215,2	211,9	202,0	203,2	12,2
Královéhradecký	214,1	194,0	189,8	185,2	187,5	13,5
Pardubický	222,3	199,3	197,4	183,5	182,7	17,5
Vysočina	206,2	194,5	188,2	176,8	178,2	14,3
Jihomoravský	251,6	221,9	219,7	200,5	201,8	20,3
Olomoucký	224,3	198,1	198,6	181,2	181,2	19,2
Zlínský	268,4	233,2	226,0	206,6	206,6	23,0
Moravskoslezský	297,9	281,0	270,3	250,1	252,6	16,0

2.2. Odchody žáků základních škol

Odchody žáků do víceletých gymnázií se také značnou měrou podílejí na klesajících počtech žáků základních škol. Z 5. ročníků odcházelo ve školním roce 1998/99 zhruba 8% žáků, ve školním roce 2003/04 to bylo dokonce 10%, což je nejvyšší hodnota během sledovaného období. V posledním sledovaném školním roce odešlo z 5. ročníku na 8letá gymnázia 9% žáků (viz. Tab.č. 4). Souhrnně odchody na víceletá gymnázia (včetně odchodů ze 7. ročníků) představují v posledním sledovaném školním roce dokonce 11% žáků 1. –7. ročníků.

Tabulka č.4: Žáci ZŠ, kteří ukončili školní docházku a opustili školu*) – podle ročníku

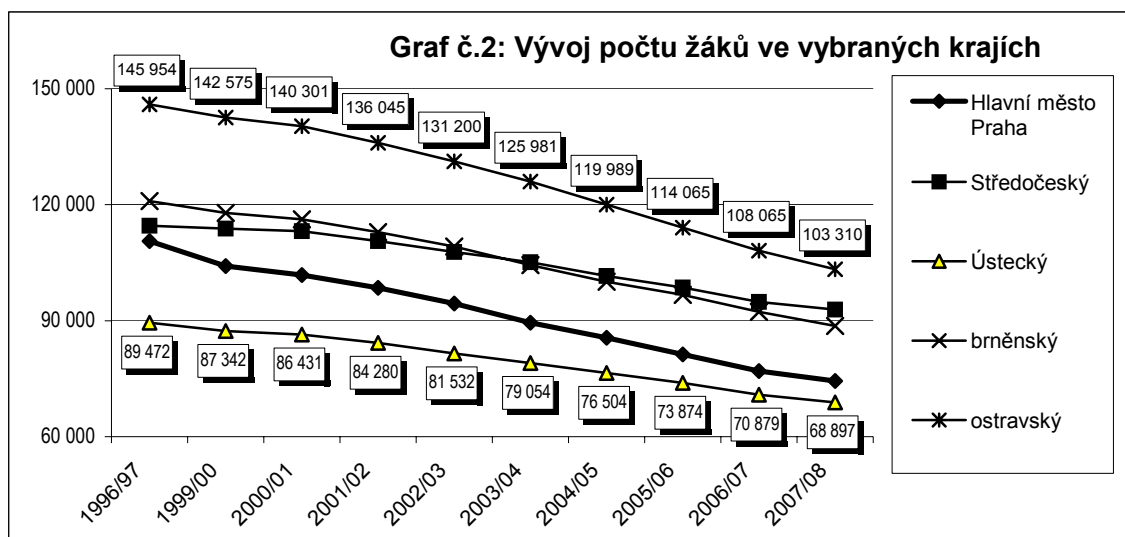
Školní rok	1. – 9. ročník		z toho žáci, kteří ukončili školní docházku v:				
	celkem	z toho dívky	1. - 5.ročníku	7.ročníku	z 1. - 7. ročníku přešli do SŠ	v % z celku	9. ročníku
1997/98	129 501	63 797	.	.	11 854	9,1%	111 266
1998/99	125 348	61 498	9 982	3 530	10 760	8,6%	107 997
1999/00	126 242	61 801	9 970	3 128	10 013	7,9%	109 356
2000/01	124 597	60 849	9 892	2 750	9 516	7,6%	108 492
2001/02	126 562	61 832	11418	2 857	9 776	7,7%	108 273
2002/03	126 503	62 017	11855	2 871	10 156	8,0%	107 938
2003/04	127 302	62 486	12763	3 091	10 096	8,0%	107 654
2004/05	124 089	61 071	10053	2932	11 195	9,0%	107 279
2005/06	108 724	52 823	10165	2950	11 922	11,0%	104 273
2006/07	112 037	54 341	9318	2873	11 530	10,3%	107 697
2007/08	104 715	50 273	9387	2750	11 589	11,1%	101 048

*) data za předcházející školní rok, jejich sběr je vždy až ke konci školního roku

2.3. Žáci základních škol

Pokles počtu žáků základních škol má za následek i klesající počet škol a tříd. Zatímco v prvním sledovaném období navštěvovalo základní školy téměř 1 101tis. žáků, v posledním sledovaném školním roce to bylo jen necelých 813tis. žáků (pokles o 26,1%). Do školního roku 2000/01 klesaly počty žáků nevýrazně. Meziroční pokles činil okolo 1% - 1,5%. Od školního roku 2001/02 začínají celkové počty dětí základních škol klesat výrazněji, meziročně je to v průměru zhruba 36tis. žáků (3,3% - 3,6%). Pouze mezi školním rokem 2005/06 a 2006/07 došlo k nejméně výraznějšímu snížení, kdy celkové počty žáků klesly o téměř 39,5tis. žáků (o 4,5%).

Ve všech krajích došlo ve sledovaném období k velkému propadu počtu žáků (viz.graf.č.2). Za celé sledované období se počty žáků základních škol v České republice propadly o 26,1%. Nejvýznamněji se snížily počty žáků v ústeckých základních školách (o 33%) a v pražských základních školách (o 32,7%). Nejméně poklesly počty žáků ve školách střeďočeských (o 18,9%).

S klesajícími počty žáků, se snižovaly i **průměrné počty žáků na 1 třídu**. Ve školním roce 1996/97 bylo v jedné třídě v průměru 22,3 žáka, ve školním roce 2000/01 to bylo 22,0 žáka, ve školním roce 2005/06 jen 21,2 žáka. V posledním analyzovaném školním roce připadlo na 1 třídu v průměru 20,6 žáka. Z údajů vyplývá, že průměrné počty žáků na jednu třídu klesají především ve třídách I.stupně (pokles v průměru o 2 žáky na třídu během sledovaného období), zatímco ve třídách II.stupně klesly tyto průměrné počty během sledovaného období jen o 1 žáka.

Tabulka č.5 : Počty žáků a tříd – propočtové ukazatele

ukazatel	1996/97	2000/01	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Počty žáků celkem	1 100 096	1 056 860	956 324	917 738	881 676	842 249	812 833
Počty žáků I.stupně	636 986	605 007	513 341	482 377	457 933	447 913	444 007
Počty žáků II.stupně	463 110	451 853	442 983	435 361	423 743	394 336	368 826
Počet tříd celkem	49 399	48 139	44 850	42 836	41 555	40 356	39 464
v tom:							
Třídy I.stupně	29 188	28 329	25 224	23 739	22 857	22 586	22 454
Třídy II.stupně	20 211	19 810	19 626	19 097	18 698	17 770	17 010
Průměrné počty žáků na 1 třídu	22,3	22,0	21,3	21,4	21,2	20,9	20,6
Průměrný počet žáků na 1 třídu I.stupně	21,8	21,4	20,3	20,3	20,0	19,8	19,8
Průměrný počet žáků na 1 třídu II.stupně	22,9	22,8	22,6	22,8	22,7	22,2	21,7

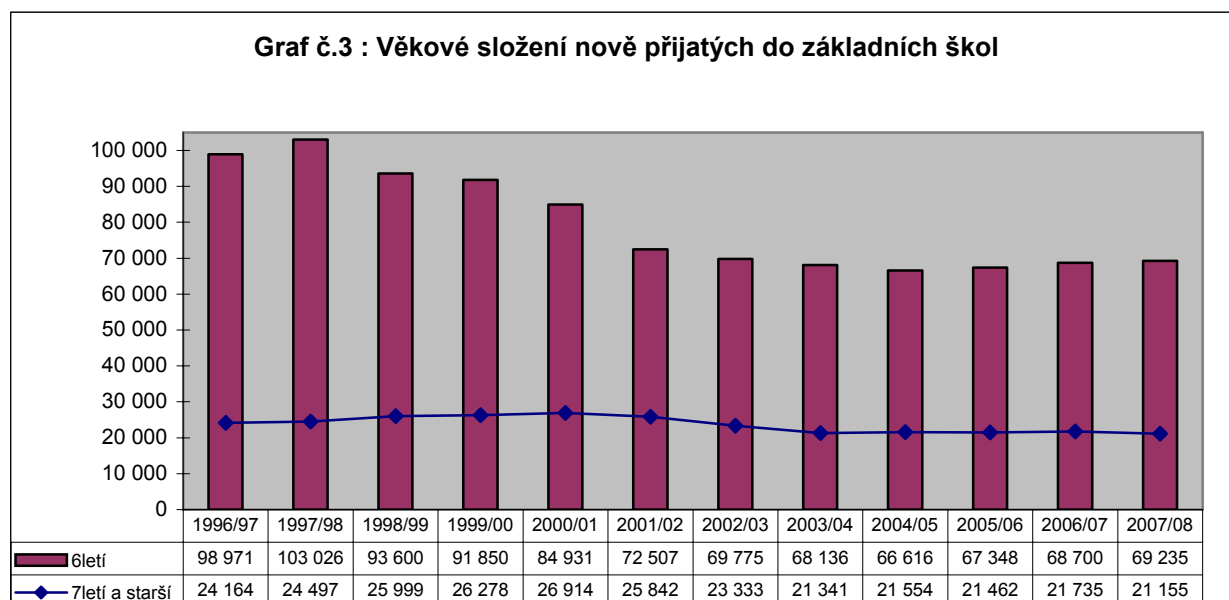
2.4. Nástup dětí na základní školy a jejich věkové složení

Jak již bylo zmíněno, povinná školní docházka začíná v České republice v 6 letech věku dítěte. V posledních letech však ale stoupá počet dětí, které nastupují do základní školy později, až po dovršení 7 let věku (mají odloženou povinnou školní docházku převážně na doporučení lékaře, logopeda, či o toto požádali rodiče z výchovných důvodů). Údaje o nástupech do základních škol (věkové složení nově přijatých do 1.ročníků základní školy) se statisticky zjišťují od roku 1995, (viz. Tab.č.6). V prvním sledovaném školním roce tvořili 7letí a starší jen necelých 18% celkového počtu nově přijatých do základních škol, ve školním roce 2004/05 tento podíl dosáhl maxima, a to 24% z celkových počtů nově přijatých. Podíl 6letých během těchto školních let pomalu klesal. Zatímco ve školním roce 1996/97 tvořili 6letí celkem 81,1% nově přijatých do základních škol, ve školním roce 2007/08 to bylo jen 76,3% z celkových počtů nově přijatých do základních škol.

Tabulka č.6 : Nově přijatí, podíl na odpovídající věkové populaci

	1996/97	2000/01	2001/02	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Celkem	125 437	112 468	99 166	90 263	89 107	89 267	91 712	91 436
v tom:								
mladší 6let	2 302	623	817	786	937	807	1 277	1 046
6letí	98 971	84 931	72 507	68 136	66 616	67 348	68 700	69 235
7letí a starší	24 164	26 914	25 842	21 341	21 554	21 462	21 735	21 155
Podíl na odpovídající věkové populaci v %								
mladší 6let / populace 5letých / 6letí / populace 6letých /	1,9	0,7	0,9	0,9	1,1	0,9	1,4	1,1
7letí a starší / populace 7letých /	17,9	22,4	22,9	23,8	24,0	23,5	23,8	23,3

Graf č.3 : Věkové složení nově přijatých do základních škol

2.5. Žáci ve speciálních a specializovaných třídách

Základní školy navštěvují i žáci postižení (v posledních dvou sledovaných letech se již formulace „postižení žáci“ nepoužívá, je nahrazena „žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“). Podle druhu postižení jsou tyto děti individuálně integrovány do běžných tříd, nebo navštěvují třídy speciální a specializované. Žáci ve specializovaných třídách tvoří zhruba 1,1% celkových počtů žáků. Specializované třídy byly určeny pro žáky s vývojovými poruchami učení a chování, od roku 2005/06 je toto postižení sledováno ve speciálních třídách. Podíl postižených dětí v základních školách se pohybuje v celém sledovaném období mezi 5,2 % – 5,8% z celkových počtů žáků základních škol.

Tabulka č.7 : Zdravotně postižení žáci v základních školách

Žáci	1996/97	2000/01	2001/02	2003/04	2004/05	2005/06 ¹⁾	2006/07 ¹⁾	2007/08 ¹⁾
Celkem	1 100 096	1 056 860	1 027 827	956 324	917 738	881 676	842 249	812 833
z toho:								
Zdravotně postižení celkem	51 172	67 085	68 523	64 598	62 007	55 531	48 556	45 046
Integrovaní do běžných tříd	38 761	55 088	56 973	53 550	51 587	45 694	39 982	36 085
ve speciálních a specializovaných třídách:	12 411	11 997	11 550	11 048	10 420	9 837	8 574	8 961

1) ve školském zákoně č. 561/2004 Sb. není uveden pojem specializované třídy

Tabulka č.8 : Integrovaní žáci v běžných třídách podle druhu postižení

Ukazatel	1996/97	2000/01	2001/02	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Integrovaní žáci celkem	38 761	55 088	56 973	53 550	51 587	45 694	48 556*	45 046*
v tom postižení:								
mentálně	393	161	312	383	557	697	2 438	3 184
sluchově	514	519	529	557	556	556	553	571
zrakově	749	510	489	436	416	414	423	404
s vadami řeči	1 006	757	795	671	644	542	664	765
tělesně	852	1 206	1 204	1 235	1 178	1 079	1 086	1 131
s více vadami	393	1 054	950	1 100	836	784	896	899
s poruchami učení a chování	35 247	47 828	52 694	49 168	47 400	41 622	42 263	37 757

* změna metodiky – jedná se o žáky zdravotně postižené celkem (žáci se speciálními vzdělávacími potřebami)